

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Reformok vagy forradalom?

IRTA: CARL W. ACKERMANN

Carl Ackermann, a legkülönb amerikai haditudósítók egyike írta az alábbi cikket, mely nem csak azért érdemel különösebb figyelmet, mert írja egész a német amerikai háború kitöréséig Németországban tartózkodott és így a viszonyok alapos ismerője, de azért is, mert Ackermann hónapok óta az európai semleges országokban tanulmányozza a helyzetet és Svájból küldte ezt a cikket, mely Saturday Evening Post-ban jelent meg.

Az 1848-diki forradalom óta, nem volt eset arra, hogy a német népet oly széles ellentétek választják el, mint ma. A franciapárosz háború óta, amióta Bismarck megalapította a német egységet, nem voltak a vélemények oly különbözők Németországban, mint ma. Számos ok készítheti ma forradalomra a német népet és ezek mellett az okok mellett állandóan és rendületlenül követeli a nép a gyökeres változásokat. Több mint háromszázéves világháború viharában hangosan, állandóan s rendületlenül követeli a nép a gyökeres változásokat. Több mint háromszázéves állandó harc után, Németország a nagy kérdés megoldása előtt áll: politikai reformok, vagy forradalom? A császári ellenség az előbbiben bíz és azt várja.

A Hohenzollern monarchiát, a háború folyamán felmerült háború nagy kérdés szakítja részekre. Az első összekülömbözés 1915-ben történt Bethmann Hollweg birodalmi kancellár és a haditengerészeti minisztérium között, melynek élén akkor még Tirpitz tengernagy állott. Az ütköző pont az angol szigetek körül megteremtett tengerzárlat volt és az a kérdés, hogy személyszállító gőzösöket figyelmeztetés nélkül elsüllyesztenek-e a buvárhajók? Az ellentétes nézetekből keletkezett válság gyógyíthatlan sebet ütött ezen a két kormányhivatalon és végül a tengernagy bukását eredményezte.

Az 1916-dik esztendő tavaszán a hadsereg vezetői között tört ki a viszály. Falkenhayn tábornok, a vezérkarj főnök, a nyugati offenzíva rendületlen folytatását követelte, míg Hindenburg amellett kardoskodott, hogy Németország nem folytathatja a háborút, ha nem egyesíti a központi hatalmak szárazföldi és tengeri haderejét. A császár Hindenburg nézete mellett döntött és Falken-

hayn tábornok előbb Romániába, később Törökországba került.

1916 őszén a gazdasági nehézségek, a folyton fokozódó élelmiszerhiány, mely a szocialisták békeköveteléseiével párhuzamosan "pusztított", arra készítette a császárt, hogy koronatanácsot hívjon egybe, mely döntson arról a kérdéstről: béke, vagy könyörtelen tengeralatti hadjárat? Az elmúlt esztendő januárjában a haditengerészeti minisztérium mellett döntött a császár és az Egyesült Államok esatlakozott Németország ellenségeinek táborához. Ebben a válságban a nép óhaja ellen nyilatkozott a császár és ezzel vette kezdetét a forradami érzések terjedése a német birodalomban.

Mindhárom válságos korszak mély nyomot hagyott a német nemzet belső politikai életében. Az első nézeteltérés két nagy csoportra osztotta a hivatalos köröket: diplomáciai és katonai osztályra; a második nézeteltérés két táborra szakította a hadsereget, míg a harmadik súlyos ellentéteket teremtett kormány és nép között.

Szomorú esztendeje volt a német népnek az 1917-dik esztendő. Bethmann Hollweg nem kormányozhatta tovább az állam hajóját. Épp oly ridegen tették jégre, mint annak idején Bismarckot és olyan ember került a kancellári hivatalba, akinek nevét rég elfelejtette már a nép, de a kit a katonai hatalom helyezett állásába. Bethmann Hollweg utódja rövidesen megbukott, mert sehogysem szívték a birodalmi gyűlés vezetői és Hertling gróf, Bajorország vezére, mint birodalmi kancellár és porosz miniszterelnök, bevonult Berlinbe. Ki-nevezésének egyszerű magyarázata az a körülmény, hogy a bajor államférfiu személyében egyaránt megbízott a birodalmi gyűlés többsége és a katonai hatalom.

Az 1917-dik esztendőben, a tengeralatti hadjárat nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: nem vetett véget hat hónap alatt a háborúnak. Ez a körülmény nagy csalódást okozott ugyan, de enyhítette a helyzetet az a tény, hogy mindinkább bizonyosabbá vált a német-orosz különbéke megkötése és a német népet úgy tekintett Kelet felé, mint az Igé-

ret földjére. Azt hitték a németek, hogy a nap a lengyel alföldek felett kél és élelmet, jólétet és győzelmet sugároz. Amennyiben az orosz-német béketárgyalások nem végződnek általános békével, úgy azt hitték el a néppel, hogy a vezérkar sikeresen befejezi a háborút nyugaton.

Amíg a katonai hatalmasságok és a nagy kereskedelmi érdekeltségek a fényes jövőről álmodoztak, azalatt kialakult a negyedik válság Németországban, mely sokkal komolyabb volt, mint bármelyik elődje és melyet nem intézhet el a béke megkötése sem. Németországnak még arra sem volt egységes alapja, hogy megkösse a békét Oroszországgal. Az egyik párt hadikártyák és területhódítás nélküli békét követelt, a másik párt viszont ragaszkodott ahhoz, hogy Németország határait a letiport, összetört orosz nép terhére, kiterjesszék.

A válságos órákban belevatkozott az események kialakulásába Lloyd George és Wilson elnök szereplése. A szövetségesek 2 leghatalmasabb szószólójának béke-beszédei ismét két táborra szakították a német nemzetet. De nem csak két táborra: mert a kimondott liberális békepárt és a kimondott hódító párt mellett megalakult a forradalmi csoport is, mely a forradalmi mozgalmak táplálója és mely egyenesen a Hohenzollern ház ellen dolgozik.

Németország belső politikai élete négy komoly sebből vérzik:

- 1) A közvélemény demokratikus békét és választójogi reformokat követel.
- 2) Berlin és Bécs közt letagadhatatlan ellentétek vannak napirenden.
- 3) Áthidalhatatlan nézeteltérések a katonai hatalom és háborús ipar, az ugynevezett hódító párt és a munkásosztály, a független kereskedő osztály és a birodalmi gyűlés szociáldemokrata párti képviselői között.
- 4) Általános bizonytalanság, hogy mennyire és mennyiben azonosítja magát Németországgal Bulgária és Törökország.

A háború különböző korszakában sokszor várta a nagyvilág azt, hogy forradalom tör ki a központi hatalmak országaiban. Az 1896-dik esztendő őszén a biro-

dalmi gyűlésen Scheidemann szociáldemokrata képviselő kijelentette, ha Németország nem köt békét, úgy kitör a forradalom és ő élére áll ennek a forradalomnak. És Németország ennek az esztendőnek december 12-dik napján tette meg hivatalos békeajánlatát. Ez a békeajánlat nem teremtett ugyan békét, de békét teremtett a szociáldemokraták részéről. Németország akkoriban érett volt a belső elégtelenségek kitörésére. A Somme menti harcok megdöbbentő áldozata, az általános élelmiszerhiány belső földrengést okozhatott volna Németországban, ha a szövetségesek (az Egyesült Államok nem volt még háborúban akkor) nem adtak volna oly éles választ a békeajánlatra, úgy hogy a német kormány el tudta hitetni a néppel, hogy Németország önvédelmi háborút folytat.

Egy másik korszakban, — közvetlen az Egyesült Államok hadbavonulása előtt — Németország ugyancsak közel állott az összeomláshoz, de a Romániában kivívott siker és buvárhajók sikerében bizó remény, megvesztegette a sors kezét.

Minden válságos órában két körülmény akasztotta meg a végső kialakulásokat: a német katonai hatalom újabb támadások sikerével újabb bizalmat esikart ki, vagy a szövetségesek nem használták ki a kormány és nép között támadt ellentéteket és szerencsétlen kézzel úgy eszelekedtek, hogy ugyanazt az eredményt érték el: egyesítették a német népet. Ma, amikor az Egyesült Államok eszelekvő részese a háborúnak és a szövetségesek közös haditervek alapján közös célokért harcolnak, amikor közösen állapítják meg a békefeltételeket, a német kormányzat vezetői csak egy uton érhetik el céljukat és ez: katonai döntés a nyugati háremezőn. Németországot csak két kialakulás egyesítheti egy táborba és akadályozhatja meg a forradalmat: az egyik a szövetségesek veresége, a másik a béke.

Hindenbrug tábornagy "biztosította" ugyan a császárt, hogy megnyeri a háborút Franciaország, Anglia, az Egyesült Államok és Olaszország ellen, mindamellett ma még valószínűbbnek látszik, mint egy esztendővel ezelőtt, hogy nem haretéri döntés (Folytatás a 4-ik oldalon.)

A császárkisasszony ...

IRTA: BRÓDY SÁNDOR.

A főkomornyik felügyelete alatt két lakáj hozta a völegényt. Az arcképét csupán, mert ennek a völegénynek nem volt módja személyesen tisztelni menyasszonyánál, messze lakott, Párisban, királyfi volt.

— Ez a dauphin! — kiáltott föl egy grófnő és nem birt az orra cimpájával, az megrándult, fölhuzódott, minden tilalom ellenére. (A grófnő magyar volt és erkölcsi szobalány szerepekre vállalkozott itten, a bécsi udvarban.)

— Maga a dauphin, megszólal szinte és bókot mond a menyasszonyának. De az életben még szebb! (?)

— Az könnyen lehet! — mondá a menyasszony eszedesen. Lenyírág szeme száraz maradt, mosolygott, de a eszes kis szája meg-megrándult, egyedül sirt.

— Tehát ez az! — szolt hal-kan, belefogódzkodott a dajkája szoknyájába és úgy nézte a francia királyfi hősies pózban ábrázolt alakját, a mely minden ornátusa dacára egészen olyan volt, mint a tézta-zakácsné, a kit a nyalánk kisasszony igen is jól ismert. Az arca olyan széles volt, mint egy öreg papé, a száján, a szélesen, a vékonyon, meglátszott, hogy az enni akar és nem eszokolni akar. Császárkisasszonyok és szolgálóleányok, okosak és nem azok, azonnal megismerik az ilyesmit és kedvetlenül vagy közömbösen félrefordítják a tekintetüket. De Mária Antoinette ezt nem tehette, egész kíséret nézte vele a völegény ajánlékba küldött, ezüstkeretű olajképét. Nem mert sirni, félt az anyjától, nem mert gunyolódni, félt magamagától, hogy elkedvtelenedik és ezt nem szabadott, vagy nem lehetett. Mégis még nem volt tizenöt éves és a tetetés tudományában még nem érett meg. Kissé kinyújtotta nyelvcsékjét és fölkiáltott:

— Huh, be kövér ő fensége!

— Látná lovon! — toldotta valaki, a kinek érdekében állott.

— Különbent! — szolt a menyasszony és vállat vont. Majd meg vidámságra fogta a dolgot és egy arkangyalnak, félig katonatisztnak öltöztetett nagy porcellánbábát kapott elő a szögletből és a közönség meglepetése és elfojtott nevetése között odatáncoltatta az arckép elé és lehajolva a baba elé, kérdé:

— No Pomi, hogy tetszik a völegényem?

Mély és kínos csend lön, a baba természetesen nem szolt egy szót sem. A jelenlevők még kevésbé. A császárkisasszony azonban nem állta meg szó nélkül.

— Nekem egy cseppet sem tetszik! — mondá és most már a szeme sirt és a szája nevetett.

— Ha hallaná a dauphin!

— Jézus a keresztén, ha meghallaná a császárné!

— Ne mondják meg neki. Még a mult évben megtapogatta a copfom. Csak egy kicsinyt. Még a mult héten térdelt a menyasszony. (A fogam nem volt rendszerben egyszer. Mászor meg elbujtam a gyógytató elől. Mit tehetek én arról, ha nem talált!) De üs-

sön, verjen drága szép anyám, csak azt meg ne tudja, hogy mit gondolok erről az urról itt!

A kicsiny Antoinette a leggondosabb nevelés törvényeit olykor valóban lábbal tiporta, most is a lábcskájával gesztikulált, azaz mutatott a képre. A főkomornyik keresztet vetett, a lakájok nyomban kiutasították a tereméből, a magyar grófnő hirtelen munkát talált az ablaknál és ott sirt. A császárkisasszony észre vette, utána ment, megölelte és szolt:

— Nem kell engem komolyan venni, én még kis leány vagyok, ahhoz megyek, a kihez adnak. Csak jó ember legyen, majd megszeretem! Aztán király lesz, a legkatholikusabb, leghatalmasabb király. Az oldala mellett segíthetek a mamának.

— És az egyháznak! — mondá egy, a házhoz tartozó pap, a ki oly nesztelenül, mintha a levegőben lépne, egyszerre csak ott termelt a két sugdosó nő körül.

Intett, hogy a képet elvihetik az ő kis szobájából, föl a nagy családi képtárba. És vitték a völegényt elfojtott és nem jóakaratu bírálatok, hangos és é-melygős magasztalások között, kiki a pártállása, érdeke, baráti vagy kémii hivatala szerint. Viték, hogy telesuttogják a Burg minden barok eifrázatát, hogy a következő órában az aranyozott cifraságokban, a festett porcellánokon, mint a esigában, zsongjon a hir: Toinette nem akar Párisba menni.

Csak egy öreg főhercegnő — a kit az udvarnál nem vettek eléggé komolyan — maradt még egy pillanatig és minden családi tradíció ellenére, most az utolsó pillanatban, el akarta rontani a nagyszerű partit:

— A mamád azt akarja, hogy föláldozd magad, ne nyikkanj és tedd kötelességed!

Szüik családi körben a császárkisasszony most már szepegni is mert. Könyei most már végigfolytak arcán, a melynek olyan finom és szinte nem emberi színe volt, mint a fayencenak.

— Meg fogom tenni, csak hagyjanak békén! — mondá letelepedve a földre. Ruhájának szabása ellenére bár, az öreg nő is letelepedett mellé és biztatta:

— Örülj, hogy ezt kapod, a testvéreid mind rosszul mentek férjhez. Rosszul a mamára és házunkra vonatkozólag. Ők esetleg boldogok. Te esetleg boldogtalan lehetsz. De nem az a fő. A házasságban egészen más az, a mi fontos. Az összeköttetés, a pozíció.

— Az összeköttetés, a pozíció... motyogta utána a leány.

— Mit tennél te, ha úgy járnál, mint Brandenburgi Katalin. Az a komisz Bethlen volt az ura. Muszájt hozzája mennie. Az egyik nem tudott németül, a másik nem tudott magyarul. Csak integettek, úgy éltek egymással. Nekem egy nénémnek kellett volna ehhez az emberhez menni. A császár hozzá is adta volna, de a fejedelem vizibeteg volt. (Ugy se sokáig árthatott.) A dauphin legalább nem beteg. Aztán ha

beteg is. A férfiak ha egészségesek, nagyon kényelmetlenek. Maitressekat tartanak. (Frankonban ez a divat, még ha betegek is.) Mindnyájan meghalunk. Legfeljebb hamar elköltözik. Előbb azonban király lesz. Özvegy francia királynéknak lenni szép dolog!

— Özvegy legyenek! — sirt most már hangosan a császárkisasszony úgy, hogy a főhercegnő maga is megrémült, sietett eltávozni; még azzal vádolhatják, hogy Tonikát fölingerelte. A menyasszony egyedül maradt. Körülnézett a kedves hálószobájában, a hol lovaglórúhái, karneolos, aranygombos ostarai, álaroskosztümjei és játéka heverték, nem a legnagyobb rendben. Ezeket most mind itt kell hagyni, mert egy egészen más élet következik. És nem viheti magával ezüstveretű, kézkörménu, szüik ágát, a melyben olyan édesdedeket lehetett álmodni, beburkolózva a fehér pamutpaplanba, akaratos nagy haját kendőbe kötve, mint a morva paraszt-leányok. Egy más ágyban fog hálai, aranyozottban, nagyban; évszázadosban, a hol az éj minden pillanatában joga lesz valakinek őt megzavarni... Ezt már tudta. És finom fehér bőre — mintha fázniék — kivörösödött erre a gondolatra.

— Eli — mondá magában — legalább vége lesz a kordának, nem ügyelnek fráják és kémek minden lélegzetemre, nem kell fölkelni hajnalban, táncolni minden délután, muszájból, mert óra van, térképet nézni minden délelőtt, hogy mi van a föld tulsó oldalán, a mikor még azt sem látam, a mi szép Bécsben van. Imádkozni, a mikor éhes vagyok, enni, a mikor álmos vagyok, aludni, a mikor virrasztani szeretnék! Nem bánom, ha odaadnak a dauphinnek, nem bánom, ha maga az ördög is!

— Egész nap vadászni fogok lovon. A hasas franciák csak úgy fognak lepotyogni mellőlem. Ő is. Jókat fogok kacagni, enni. Új ételeket. Új embereket fogok megismerni. Kocsiaim, kutyáim lesznek; képeket fogok festeni. Akkor gyónok, a mikor akarok. És segíteni fogok a mamának.

Csak magas volna. Legalább magas volna! — sopánkodott a menyasszony és éppen azon volt, hogy visszaessék elbusulásába, a mikor az egyik főfráját előre küldve, bekukkant szobájába egy ur, feje annak a francia kíséretnek, melyet Párisból küldtek érte. Ez katona is, színész is, pap is volt egy személyben, az arcán, amely szörnyen vig és bátor volt, látszott, hogy ugyancsak meg van ijedve és neki van keseredve.

— A császárnétól jövök, — mondá nem egészen friss hangon, — ő felsége megepedte nekem, hogy fenségedtől átvegyem köszönetét a dauphin számára, a küldött arcképer. Azonfelül engedje meg fenséged, hogy örüljek a hirnek, a mely tudomra adta: mily magas tetszésben részesült fenségednél uramnak, a dauphinnek az aremása.

Antoinette nagy gráciával, de a mely bájos és szelid volt az egyik pillanatban, de a másikon olyan, mint egy akaratos csikó. — A királynak most van egy ékszerése, a maga nemében Cellini. Már is rendeltünk nála fenelegén kis mozdulatot tett fejével, séged számára. A király a világon a legjobb apa lesz. A dauphinnek százszor több esze van, mint a mennyit mutat. Nincs Európában az az uralkodóleány, a ki nem küzdött kezéért. Kegyednek sikerült! A követ minden szigorubb apropos nélkül beszélt és a kellemetesebb szokat úgy megszopogatta, mintha cukorból volnának. Nyelve azonban végképp ellágyult, mikor arról kezdett beszélni, hogy a királyfi menyágyra szerelmes menyasszonyába:

— Eddig van. (Mutatta a parókája peremét.) Oly türelmetlen, hogy nem lehet vele bírni. Tudom, kitárt karokkal várja kegyedet, ebben a pillanatban is ott áll Versailles határan...

A növekedleány türelmetlenül vágott közbe:

— Ugyan hagyja, hiszen nem ismer.

— Én egy napig beszéltem neki fenségednek csak a hangjáról. Erköleséről, zenei képességeiről. Ő fensége menyasszonya haja iránt érdeklődött, megmondta nekem milyen. Nagyon meg volt elégedve. A dauphin tud ilyenekben itelni. Nagyszerű szemé van. És gyakorlata. Imádták a nők, a mint mi franciák mondjuk. Jó szerencseje volt.

— És ő hagyta magát!

— Egy kicsinyt.

— És a mama tudja, hogy én itt van nálam!

— Félig. A császárné el van foglalva, épp az utazást kísérő urakkal tárgyal.

— És ön nem megy oda!

Kiützte mint egy kutyát, de császárnői finomsággal; ehhez máris értett. Aztán, mint bármely polgári leány, ha a szíve nagyon fáj, ruhástól rádobta magát az ágyra és a selyempárnája csücskét tömte szájába, hogy hangosan föl ne ordítson. Még csak az az undorító tudat kellett, hogy a jövendőbeli urának szerencseje volt a nővel és nemcsak réá várt, nemcsak érte élt. A büszke, elbizakodott és ebben a tárgyban még tudatlan lányt megalázta és irtózáttal töltötte el a gondolat. Bűzöt érzett, úgy, hogy még az orcsokáját is befogta, majd csemetett, otkolont kért és annak, a ki elhozta, kijelentette, hogy beteg.

A mamája azonban még mindig nem jött meg, hogy kikapassa és megnyugtassa. A kövér háziorvos, Svieten bácsi jött, a ki tegezte őket — ők is tegezték — és változatos jzú cukorkával volt a zsebe tele mindig. Főképp azzal gyógyította a császári gyermekeket. Most is azzal kezdte, hogy a beteget cukorral megetesse, de a császárkisasszony elfordult:

— Beteg vagyok Van Svieten, nem hiszem, hogy a jövő héten mehetek Versaillesbe. Talán már soha sem is mehetek. Adj nekem, öreg, orvosságot, olyant a mitől meghalok.

Nem akarta mutatni se vicskáját, sem a hátán nincse rajta valami ki azonban nem ellenezte az öreg orvos nagy fejé szorítsa mellecskéjéhez szívét meghallgatná. Az kaddlyozhatta meg, hog össze ne eszokolhassa kis

— Meddig akarsz beteg lenni, feküdni! —

— Sokáig, nagyon sokáig. A következő pillanatban föl kellett ugrani szájára, maga Mária Teréz némán, rá sem nézve, császárné félelmesebb volt, mint a parókátlan gyar harcosok. Megállt, és szolt:

— Affektálunk!

— Nem jól vagyok, megengeded.

— Jól vagyunk, vagyunk, az akarattól még elég fiatal, legtestét. A ki az én leányak akarja kell. Szemagát; nem a jövő héte reggel fog indulni. Becs a szerencséjét.

— Igen anyám, megcsülni.

— És ha azt akarja, eszóra megcsokoljam, selje magát, mint az én

— Amint ön akarja.

— A dolgai rendben. Az egész udvar el fog egy jó darabig. Meglátom én is el fogom-e! Hajj fogom költöni. Estebé lesz, ha nem eszik senki, az alszik. Jó éjszakát!

A császárné — kiment saját felséges ajkával girando gyertyáit. A leány mapiát a sötétbe szemmel. Nem mert leközni, habár segítség jött senki. De meg volt vá, hogy levétközzék, zék.

Az utolsó éjjel kedkőri ágyában. Összedott, mint egy kis esek kuckóban. Egyszerre forró ajkát érzett a az anyja volt. Nesztelen meg föl ne keltse, bejött odafékküdt mellé a sz. Erősen össze kellett ő hogy elférjenek. Egy padták, az egymás fozetét szivták, az egymá érezték arcáikon. Az a hízlegő szokat sugott fülébe:

— Egyetlenegyetem. retlek a világon legjolyan vagy, mint én. Ez, vagy az én kezem kis mácskám. Maga azt emberekkel, a mit akar kedves akar lenni, az got a lába előtt láthat, sok bajom volt, sok mit tehettem. Maga mindig hátja... A nő engede tartozik az urának, de zérheti, a hová akarja a kötelesség parancsolja, a kötelesség.

— A kötelesség... Ezen a közönséges rándozott a leány, egy kérdeve is: mi az? A nem magyarázta, aszsgokra tért át: intette, öltözködjék, majd fog küldeni új battiszt e

— Ketti-nék kell lenni, hogy az ura mindig ig másra ne is gondolha

Nem akarta mutatni sem a nyel
vecskét, sem a hátát, hogy
nincs-e rajta valami kiütés. Azt
azonban nem ellenezhette, hogy
az öreg orvos nagy fejét oda ne
szoritja mellecskéjéhez, hogy
sávját meghallgatná. Azt sem a-
kódályozhatta meg, hogy azután
össze ne csókolhassa kis kezét:

— Meddig akarsz halálos be-
teg lenni, feküdni? — kérde hal-
kán.

— Sokáig, nagyon sokáig!
A következő pillanatban azon-
ban föl kellett ugrania, a csás-
zárné, maga Mária Terézia jött,
némán, rá sem nézte. A szelid
császárné félelmebb volt ilyen-
kor, mint a parókátlan vad ma-
gyar harcosok. Megállt a szobá-
ban és szólt:

— Affektáltunk?
— Nem jól vagyok, anyám, ha
megengeded.

— Jól vagyunk, vagy rosszul
vagyunk, az akarattól függ. Ma-
ga még elég fiatal, legyőzheti a
testét. A ki az én leányom, an-
nak akarnia kell. Szedje össze
magát, nem a jövő héten, holnap
reggel fog indulni. Beesülje meg
a szerencsét.

— Igen anyám, meg fogom be-
esülni.

— És ha azt akarja, hogy bu-
csuzóra megcsókoljam, úgy vi-
selje magát, mint az én leányom.

— Amint ön akarja.

— A dolgai rendben vannak.
Az egész udvar el fogja kísélni
egy jó darabig. Meglátom, hogy
én is el fogom-e! Hajnalban föl
fogom költönni. Estebédre jobb
lesz, ha nem eszik semmit, job-
ban alszik. Jó éjszakát!

A császárné — kimélt — még a
saját felséges ajkával fújta el a
girando gyertyáit. A leány egye-
dül maradt a sötétben, nyitott
szemmel. Nem mert le nem vet-
közni, habár segítségére nem
jött senki. De meg volt neki hagy-
va, hogy levétközzék, imádkoz-
zék.

Az utolsó éjjel kedves leány-
kori ágyában! Összegubbaszko-
dott, mint egy kis eselédleány a
kuckóban. Egyszerre csak egy
forró ajkát érzett a száján, —
az anyja volt. Nesztelenül, hogy
még föl ne kelte, bejött hozzá és
odafeküdt mellé a szűk ágyba.
Erősen össze kellett ölekezniök,
hogy elferjenek. Egymáshoz ta-
padtak, az egymás forró lélek-
zetét szívták, az egymás könyvét
éreztek arcukon. Az anyja édes,
hizelgő szökat sugott a leánya
fülebe:

— Egyetlenegem. Téged sze-
retlek a világon legjobban. Te
olyan vagy, mint én. A te kezéd
ez, vagy az én kezem? Hizelgő
kis mácskám. Maga azt teheti az
emberekkel, a mit akar. Ha csak
kedves akar lenni, az egész vilá-
got a lába előtt láthatja. Nekem
sok bajom volt, sok mindent nem
tehettem. Maga mind kipótol-
hatja... A nő engedelmességgel
tartozik az urának, de oda ve-
zérheti, a hová akarja. A hová
a kötelesség parancsolja. Mert el-
ső a kötelesség.

— A kötelesség...

Ezen a közönséges szón éláb-
rándozott a leány, egyszersmind
kérdve is: mi az? A császárné
nem magyarázta, asszonyos dol-
gokra tért át: intette, hogy jól
öltözködjék, majd fog neki még
küldeni új battiszi corsetteket:
— Nett-nek kell lenni mindig,
hogy az ura mindig így lássa és
másra ne is gondolhasson. Még

kell becsülni a szerencsét, hogy
a világ első királynéja lehessen.
Mindig az első. Egyéb ugy sine.

Nem fejezte ki magát elég vi-
lágosan, a leánya nem értette.
Igyekezett, hogy megmagyaráz-
za:

— Tónika, higgye meg nekem,
a világon nincs egyéb semmi biz-
tos, mint a hatalom!

— Igen, a hatalom. Hatalmas
leszek!

Aztán mégis csak elaludtak.
Későskén ébredtek, úgy hogy az
öltözködésre alig volt egy órájuk.
Az udvar már nyeregben, kö-
csin, az aranyozott — négy fe-
hérlovas — udvari koesi már
várt. Cseh és magyar főurak a
vadászait, a hajduikkal, ren-
des katonatisztek teljes felszere-
lésben, a francia küldöttek temér-
dek eselédességgel, papok a szolgál-
ikkal, már mind ott állottak a
belső tívvarban. Alig maradt idő
arra, hogy a menyasszony legkö-
zelebbi hozzátartozóit, szobájának
egyebutordarabjait megcsókol-
ja. Nem is menet volt ez, hanem
diszes rohanás. Mintha száguldtak
szöktek volna, maguk sem tud-
ták miért.

Anyja és leánya ültek az üve-
ges, mély landauerben. Szépek
voltak, vidámak voltak és lesték
egymás arcán az árnyéket, hogy
elhessegensék.

— Sirnóm kellene, hogy elvesz-
telek és boldog vagyok! — Mon-
dá a császárné.

— Fáj, hogy itt hagylak, de
örülök, hogy kötelességet telje-
sítetek!

Egymáshoz méltó, erős mind-
kettő, de valamelyikük szemé-
szöglete csak egy kicsit nedv-
sedljk meg: sirva borulnak egy-
más nyakába. De előttük, mellet-
tük küldöttség, kíséret, utámuk a
menet. És a mikor jóval messze
Bécs határán anyja és leánya vég-
képp elbucszott egymástól: mo-
solgva csókolóztak.

És ment a császárkisasszony
férjéhez. Nevetgélve, élcelődve
és játszva a kísérettel. El-elszó-
rakozott a furesa új vidékeken.
Gyerek volt még és a jövődtől
való gyötörő félelem fölengedett
szívében és lelke fölött, — a me-
lyet a benső sirás árja előntött
— ki-kivirradt. Csak a mikor új
ország határához ért, akkor úgy
érezte, hogy megérkezett valami-
hez, a miről még nem volt képzé-
te, csak sejtése. A bukást, a szen-
vedést, a megaláztatást érezte.
Csak egy-egy percre, mert a kis
francia városban új küldöttség
várta. Előkelő hölgyek, részben
a dauphin rokonai, a kiknek az
volt a kötelességük, hogy minden
bécsi ruhadarabot leszedjenek ró-
la és francia ruhába öltöztessék
át tetőtől talpig. Még harisnya-
kötőt és harisnyát is hoztak.

De milyen ruhák voltak ezek!
Soha ilyen szépét. Megnézte ma-
gát bennük és soha magát ilyen
szépnek nem látta. A versaillesi
fódrászt is elhozták magukkal a
hölgyek és a megfésülte, harmine-
hat hüvelyknyíl magasra föle-
melte a frizuráját.

Milyen csipke-kézelőt hoztak.
Milyen ingecskét; ebben pásszió
lehni. És hogy keztyű ilyen fi-
nom lehet, azt nem is gondolta!

Megenyhült. És a mikor újra
bent ült a landauer belsejében,
— hogy pusztulásának helyére
igyekeznek, — így szólt magá-
ban:

— Azt hiszem, szeretni fogom.
Akárom. Szent kötelességem!

SZERETLEK

IRTA: KOSZTOLÁNYI DEZSŐ.

RÓZSIT nagyon nehéz volt
meghódítani.

Esténként egy utcáskoron vár-
tam, egy üzlet tükörelaka előtt.
Sok-sok tükör fényében forgott.
Nyole ivlámpa viharos erővel ra-
gyogott rá. Ebben az ezüst fo-
lyadékban boldogan és sápadtan
lubickolt, vérszegény ujjain szá-
lagokat és tüket táncoltatva. Vá-
rakoás közben gyakran gondol-
tam, hogy ez az esti láng teszi
öt meddővé és közönyössé, mint
mesék tündereit a részvéten
holdfény. Szerettem volna felé-
résztleni benne a nőt. Eleinte pász-
torköteményt játszottam. Rózsá-
színi, illatos bonbonokat adtam
neki, parfümököt és ritka szala-
gokat. Aztán csiklandó szavakkal
hizelegtem a fülének, remegő uj-
jakkal nyultam a karjához, hogy
felrázzam azt a kis merev tün-
dért, aki benne hosszú szempil-
lakkal, öntudatlanul aludt.

Egy este végre azt mondta:

— Szeretlek.

Ez a szó tüzes ivben rakéta-
zott fel a plafonra. Minden szo-
bámon keresztül kacagva vissz-
hangzott. A gitár, amely fekete
bársonyszalagon lógott a falon,
hirtelen összerezzen, a dedapám
komoly képe a falon mosolyogni
kezdett, a hold pedig az örömtől,
a láztól egész éjszaka nem fe-
küdt le.

Másnap megint eljött. Aláza-
tosan letette a kalapját, kisími-
totta szük homlokából a szöke
hajtínéseket és azt mondta:

— Szeretlek.

Lázasan vártam a folytatást.
Az apró leánynak minden rop-
pant ujság volt. Szemöldökei ma-
gasra szöktek és maga is esodál-
kozott, hogy olyan boldog. A té-
li esték zsolozsmaszerű csendjé-
ben vert az ő kis száve. A békés
idillen, a mély és sárga teán pe-
dig forrón libegett a szerelme,
mint a rumláng. Ha erről a me-
rev és dacos szájról hallottam a
vallomást, előntött a mámor, pi-
rosra gyulladt a fülem, félrever-
ték a harangokat s kiinn az ut-
cán trombitálva, lobogó fáklyák-
kal tüzoltókocsik vágtattak vé-
gig.

Egész télen tartott a viszony.
A színház utáni esték izgalmas
lázban lobbantak el. De aztán
kitavasodott. A télkabátot na-
talinba tettem, a japán kályha-
ellenzöt, amely annyi esökunkat
bámulta, kivitétem az előszobá-
ba, a nehéz bársonyfüggönyöket
fehér csipkével cseréltem fel és
ebben a változásban valami új-
ság szükségét éreztem. Rózi pé-
dig még mindig azt mondta:

— Szeretlek.

A szökés nem nagy — gon-
doltam magamban — és el tudok
képzelní valakit, aki ezt egy kis-
sé változatosabban fejezi ki, de
egyszerű kedély és ezt még kell
becsülni, hü és ez a fő. Lassan-
ként mégis szökni kezdtem a ta-
lálkáról. Udvariás levelekben ta-
karodót fujtam. Különböző hosz-
szú és fontos utazásokról beszé-
tem. A leány mégis mindennap
eljött. Éjféli után érkezett, ott-
honosan léült az ágyra és a kály-
hába meredt.

— Mi ujság? — kérdeztem
kellétlenül.

— Szeretlek.

— Igen. Ezt már hallottam.
Most mondj valami mást.

Rózi erölködött, köhögött,
fészkelődött az ágyon és aztán
elputyeredett. Nem tudott mást
mondani. Csak ezt az egy szót
tudta. Mint ahogy egy zsarnoki
álmaflán eseesemő folyton ezt is-
mételteti: "Anyá".

— Buta vagy, Rózi — mond-
tam szelíden és melankólikusan.
— Menj haza.

Másnap reggel levelet kaptam
tőle. A paplanomra hozták korá
reggel, minthogy expressz adta
fel. Türelmetlenül bontottam fel.
Azt hittem, hogy végre megso-
kaltta a durvaságomat, a hideg-
véremet és a szákitást. Olyan tud-
tul. A levélben egyetlenegy szót
írt, óriási, gömbölyű betűkkel:

— Szeretlek.

Keringett vélem a világ. Mit
tegyek? Ez az ártatlan és báná-
ló szó, amely eleinte sáfránya és il-
lata volt az életemnek, most há-
talmasan, borzasztóan, imponá-
lóan beléje furakodott, uralkodó-
vá lett és előntött minden, be-
szívódott a ruháimba, a butora-
imba, a könyveimbe, mint egy ol-
csó és émeiyítő parfüm s nem
volt szabadulásom tőle. Ahová te-
kintettem, mindenütt az ő nyo-
ma. Egy párna a pamtagon, a
melyre kék selyemmel hímézte
rá a végzetes szót. A falfestmény
tőle való, a szivartárcám az ő
emléké, a székendőimbe, az in-
gehmbé ő varrtá bele a monog-
rammot. Alapjában ártatlannak
látszott ez a cernaszál-háló. Mo-
solyogva gondoltam az ő igény-
telen fejére és a szép, melankóli-
kus szemére, amely mély volt és
szomorú, mint egy szimbolista
költő, vagy egy ökor szeme. In-
kább szántam, mint haragudtam
rá. Diplomata-módon próbáltam
lefelegyezni. Zsíros és nehéz hu-
sokat etettem vele. Hizelőkúrára
fogtam, hogy ellustuljon és el-
vessze az ábrándosságát.

— Egvél! — kiáltottam rá.

A leány szorgalmasan evett.
Két hónap múlva gyönyörűen ki-
gömbölyödött, nehéz és kényél-
mes lett, mint egy kácsa, de a
zsíros és maszatos szájjával is azt
suttogta:

— Szeretlek.

A sirás fojtogatta a torkom a
dűhtől, az unalomtól, a kudarc
mérgetől. Egy radikális soványi-
tó-kúrára gondoltam, de nyom-
ban feladtam. Világos, hogy ezt a
lányt csak erőszakkal lehet le-
rázni a nyakamról. Az ajtót az
orra előtt esaptam be. A levelet
felbontatlanul küldtem vissza.
Azt írtam, hogy Kinába, Mada-
gaskárba kell utaznom, Ameri-
kába, vagy akárhová. Új lakást
vettem, a város másik részén.
Ettől kezdve aztán nyugodtabb
életem volt. Csendesesen szívtam el
az esti szivarom, teáztam, füstöl-
tem, ábrándoztam, egyedül fe-
küdttem le a tiszta, hideg ágyba,
egy könyvvel, kicsit olvastam és
aztán elfujtam a gyertyát.

Rózi eltűnt a föld színéről.

Már nyár volt, piros foltok
remegtek a levegőben, forró gyö-
nyörben táncoltak a fák, a zöld
bokrok s egészen elfelejttem őt.

Folytatás a 8-ik oldalon.

Edgár halála

KATZ Samut Katz Samunak hívták husz éves koráig. Akkor egy táncmulatságon megismerkedett Poe Edgár Holló-jával és ettől kezdve a Katz Samu névtől megvetéssel fordult el.

Nehogy azt higgyék, hogy Poe Edgár Holló-ja mint meghívott vendég jelent meg a táncmulatságon, ott keringőzött, polkázott, s résztvett a szupéárdásban és világpostában: elárulom, hogy Stark Esztké szavalta a Holló-t s ekkor bolondult bele Katz.

Azonnal elhatározta, hogy ezután a Holló Edgár névre fog hallgatni. Ezt választotta írói álnevül, de nem irt hozzá semmit.

A névnek különben a történethez semmi köze, de fölemlíttem, mert egyetlen eset, hogy valakit egy amerikai vers indítsion név-magyarosításra.

Edgár kellemetlen külsejű, de kellemes belsejű fiatalember volt. Az optimisták és a színvakok hirtelenszökevények neveztek, de tény az, hogy ha jelzőlámpának egy állomás végére akasztanák, egyetlen vonat sem merne bemenni.

Ha táncolt, furesán kalimpált a lábaival, ha beszélt, akkor esipetett, hunyorgatott a szemével. Az első tulajdonságáért kinevettek, a második tulajdonságáért gyűlölték. Mert a szemhunyorításait félremagyarázták és ebből óriási kellemetlenségei lettek.

Ime, tessék meghallgatni.
Milyen leánynak tartod Rózát? — kérde tőle egyik barátja.
Tisztességes uri leánynak, — felelt Edgár és egyet hunyorított.

— Hah, te tudsz valamit róla!
— Semmit, abszolúte semmit!
— erősködött Edgár és újra hárommat hunyorított.
— Édes barátom, légy őszinte.

— Az vagyok, — felelt Edgár kétségbeesve és most már ötöt hunyorított zavarában.

— Légy őszinte, Edgár, mert tudd meg, hogy én Rózát nőül akarom venni.

— Nőül? Csak gratulálhatok, — szölt Edgár örvendezve s pislogott hozzá keményen.

A fiatalember kétségbeesve elrohant s azonnal elterjedt a híre, hogy nem veszi el Rózát, mert Edgár szétrágalmazta a viszonyt. Másnap Róza bátyja beállított Edgárhoz.

— Ön rágalmazta a hugomat.
— Én?

— Azt mondta rá, hogy egy tisztességtelen perszóna.

— Ellenkezéleg, azt mondtam, hogy tisztességes uri leány. — felelt Edgár és kétségbeesetten hunyorgatott hozzá.

— Nyomorult! — üvöltött a bátya és ráugrott Edgárra.

Edgár hátraugrott s hirtelen körülnézett. Az asztalon állt a reggelije, két ökörszem egy serpenyőben. Fölfogta a serpenyőt és hozzávágta Róza bátyjához. Utazók állítása szerint a védelemnek ez a módja Dél-Amerika egyes vidékein nagyon el van terjedve.

A bátya megállt. Ugy nézett ki, mint a tojásból frissen kibujt csirke. Fogott egy szalvétát és letörölte arcát. Aztán nyugodtan leült és így szólt:

— Ön a reggelijét vágta hozzá?

— Bátor voltam.

— Tudja, hogy ez engem meglep?

— Nem esudáalom.

— De nem tudja, hogy miért lep meg?

— Nem.

— Azért, mert ebből látom, hogy ön jómódu ember lehet. Szegény emberek nem igen dobálóznak így a reggelijükkel. Ha délbe jöttem volna ide, ön nem habozott volna az ebédjét hozzá vágni.

— Valóban nem haboztam volna.

A bátya fölkelte.

— Tudja mit, Edgár?

— Nem tudom, mit.

— Forduljon háttal felém.

— Tekintettel arra a feszült viszonyra, melyben vagyunk, nem tehetem.

— Akkor tegye föl legalább ezt a fekete pápaszemet.

— Miért?

— Hogy ne lássam a pislogását.

Edgár föltette.

— És most feleljen. Tisztességes leánynak tartja Róza hugomat?

— A tüzbe merném érte tenni a kezemet. — felelt Edgár erőteljes, de láthatatlan pislogások közt.

— Nos, hát vegye maga nőül, ha már a másikat kiugrasztotta onnan.

— Elfogadom, — mondá Edgár zsírásni hangon és beesengetvén szobaasszonyát, újra két ökörszemet rendelt.

— Ne, ne még, — szölt Róza bátyja. — előbb távozom, azt akarom, hogy ön meg is egye az ökörszemeket. Elvégre reggeliznie is kell. Holnap legyen szerencsénk.

Holló Edgár örült a házasságnak, legalább az ökörszemeket nem vesztegette idegenre, a családban maradtak. Másnap megjelent Rózászkánál.

— Hallotta már, kiasasszony?

— Mit?

— A bátyja tegnap megkérte a kezemet.

Róza elpirult.

— S maga mit szölt hozzá, Edgár?

— Beleegyezésemet adtam. Olyan emberektől, akik reggelimet a homlokukon hordják, nem tudok megtagadni semmit.

Higye el Edgár, én boldoggá fogom magát tenni.

— Ez iránt maga is egészen nyugodt lehet, Róza. Az átlagot mindenestére meg fogjuk ütni.

— Mit fogunk megütni?

— A boldogság átlagát.

— Nem értem.

— Ha Európában az utóbbi tíz év alatt lezajlott boldogságokat összeadjuk... akkor jön ki a boldogság tízévi átlaga. Élénken remélem, hogy mi ezt fölül is muljuk.

És erősen pislogott hozzá, de előbb félrefordította a fejét.

Ezzel leült egy kanapéra és szólt:

— Térjünk át az eljegyzés, az esküvő és a nászut részleteire.

IRTA: RÁKOSI VIKTOR.

Olyan jókedvében volt, hogy képes lett volna a keresztelő, a válás és a második házasság részleteit is azonnal megállapítani.

Csak hogy az a fiatal ember, a kit elriasztott, komolyan szerelmes volt Rózába. Mikor látta, hogy Holló Edgár nőül akarja venni, tisztában volt azzal, hogy rágalmaival csak őt akarta elijeszteni. Elment tehát Rózához és megkérte a kezét.

— Róza, — szölt a bátyja, — most mond meg őszintén, melyiket szereted?

Róza elpirult.

— Egyiket se szeretem, de bármelyikhez szívesen nőül megyek.

— Hozzám, hozzám Róza!

Róza fölemelte a két kezét és így szavalt:

— A természet két kezét adott minden nőnek. Ez szabja meg a nő hivatását. A jobb kezem tehát Edgáré, a balkezem... a balkezem pedig öné lesz...

A fiatalember fölborzolta haját.

— Én nem osztozom. Akkor inkább egyikünk haljon meg.

— Hah! Engem gondol? — sikoltott Róza.

— Nem. Engem és Edgárt.

— Az már más. Ugy pá!

Az ifju elrohant.

...Eközben igen különös dolgok történtek. Holló Edgár házában megjelent egy esontos öreg ur, a kinek kasza volt a hóna alatt. Egyenesen a házmesterhez ment és szóla:

— Itt lakik, kérem, Katz Samu?

— Sohse lakott a házban.

— De az lehetetlen, odafönt így anyakönyvezték.

— Odafönt? — kérdezte a házmester és a harmadik emeletre nézett.

— Följebb, barátom, följebb, — szölt az öreg és a mennyezőszágra mutatva, egyszerre eltűnt.

Pár nap múlva a fiatal ember, a kihez Róza mutyiba nőül akart menni, a Hazám-kávéházban tartli-partner keresett és szemébe ötlött a esontos öreg, a mint esondesen keverte a feketéjét.

Megdöbönt.

— Nem a Halálhoz van szerencsém? — hebegé.

— De igen, az vagyok.

— Nem játszanék velem tartlit?

— Szívesen, de még egy kis hivatalos utam van... Bizonyos Katz Samu hajszolok és nem tudok ráakadni.

Az ördög fölébredt az ifjuban. Lassu hangon suttozta:

— Katz Samu... hisz az itt nem messze... a Nefelets-utca 93-ik szám alatt.

— Ott már kerestem, nincs.

— Hja persze, mert maga Katz Samu név alatt kereste őt, pedig most Holló Edgárnak hívják... különben most nagybeteg...

— Tudom, — ezzel a esontos öreg hóna alá szoritva kaszáját, elshant.

Aznap este szegény Edgár meghalt.

Az ifju pedig nőül vette Rózát. És nem lett boldog. Mert Róza gyakorlatilag megvalósította a két kézről vallott elvét. Sőt néha úgy viselte magát, mint ha a négykezűek osztályába tartoznék.

Reformok vagy forradalom?

(Folytatás az 1-ső oldalról)
intézi el a világháború sorsát. Ma már csak két hadvonalon folyhat küzdelem: Olaszországban és Franciaországban és az oceánokon. Ha a szövetségesek képesek megvédeni főbb hadvonalait és szilárd falat építenek az ellenség ellen, úgy sohasem nyerheti meg Németország a háborút, ha csak nem történik valami összeomlás a hadvonalak mögött, ha csak el nem veszi türelmét és idegileg ki nem merül a nép.

Az összes hadviselő és semleges országok népe inkább óhajtja a békét, mint a háború folytatását. A szövetséges országok és Németország és Ausztria népe között a különbség a következőkben áll: Az Egyesült Államokban és a szövetséges hatal-

mak országaiban tisztában van a nép azzal, hogy vezérek demokratikus béke érdekében kéri az áldozatokat; Németországban a nép és a közvélemény tudja, hogy a kormányzat hódító célokért visel háborút.

Az elmúlt januárban és februárban lezajlott tömegsztrájkok, melyek Ausztriából kiindulva egész Németországban elterjedtek, kinyitották a világ szeméit és mindenki megállapíthatta, hogy a központi hatalmak országaiban nem jelent egyet a néppel a kormányzat. Ezeket a tényeket ösmerjük máris és egyéb erős bizonyítékok is szólnak a mellett, hogy a forradalmi szellem terjed a nép körében és a politikai ellentétek sok meglepetést robbanthatnak még ki.

HA MOST fizet elő a Magyar Hirlapra, megkapja még az 1918-dik esztendőre szóló pompás kiállítású, példátlanul értékes és gazdag tartalmu NAPTÁRUNKAT.

A Magyar Hirlap előfizetési ára:

Egész évre két dollár, fél évre egy dollár.

Canadában egész évre 3 dollár, fél évre \$1.50.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

2227 W. JEFFERSON AVE. DETROIT, Mich.

hez beszélt (és a fonográffal megszólaltatta beszédének egyes részeit), az alagut munkások fölönállása, a nagy tűzvesz. Minden. Egy órákor megjelent a vetítőszofton egy távirat: "Allan behatolt az alagutba. A tömeg tombol a lelkesedéstől! Számos ember megszembesült a tolongásban!"

A film folytatódott. Csak félóránként szakította meg egy-egy távirat: Allan elhagyta a századik kilométert, a kétszázadikat. Allan egy percet állt. Orvosiakat fogadtak. Senkise nem nézett már a filmre. Mindenki számlolt, fogadott, kiabált! Pontosan elkezdte meg Allan Bernmunda! Allan első utazásából futtatás lett. Egy elektromos vonat versenyfutása és semmi egyéb. Dühöngött a rekord öröge! Az első órában Allan leverte az elektromos vonat rekordját, me-lyet addig a Berlin—Hamburgi vonatok tartottak. A második órában elérte, a harmadikban leverte a repülőgépek világrekordját.

Öt órákor az izgalom újabb csúcspontjára szökkenett.

A vetítőszofton a távmozgófénykép közvetítésével megjelent Bernmunda állomásnak vakító napfényvel beragyogott képe: Nyitásgöngy az emberek és mind ugyanabba az irányba hámulnak. Öt óra tizenkét perckor

— 552 —

nal gyorsabb lesznek én is! En a gyorsaságot könnyen fokozhatom, óránként háromszáz-négy száz kilométerre. Hozza még a gyors-hajók és léghajók akkora árat követelnek, amennyit csak gazdag ember fizethet. Az én áram népszerűnek. Az alagut a népe, a kereskedő, a bevándorló. Ma naponta a negyven embert szállíthatok át. Tíz év múlva, mihelyt a tárnak mind kettősen lesznek kiépítve, nyolc-tizezert. Százszázötven millió az alagut már nem győzheti majd a forgalmat. A szindikátus feladata lesz, hogy ad-digra parhuzamosan tárnakat építtessen, a melyeket aránylag könnyen és olcsón lehet előállítani.

Es Allan keresetlenül és ügyetlenül ir-tyekkedésben bejelentette, hogy pontosan hat hónap múlva, az építés huszonhatodik évé-nek június 1-én megindítja az első vonatot Európába.

Hogy ezt a tervmestert betarthassa, me-lyeket választott ki, akik nagy sebesség-ke-vezetőt képeztek ki, mely cölpa Allan oly-ajátokat végeztek. Egy zászlóaljnyi vonat-nyait lerakták, az összes tárnakban próba-nyakott vonatok. Az alagut-vasutak vég-nyavilágára a régi váltókkal és sínekkel meg-hajszolta. Hónapokon át vágattak kitéle a nőket és munkássait vezetett végso irama-nyára. Hogy ezt a tervmestert betarthassa, me-lyeket választott ki, akik nagy sebesség-ke-vezetőt képeztek ki, mely cölpa Allan oly-ajátokat végeztek. Egy zászlóaljnyi vonat-nyait lerakták, az összes tárnakban próba-nyakott vonatok. Az alagut-vasutak vég-nyavilágára a régi váltókkal és sínekkel meg-hajszolta. Hónapokon át vágattak kitéle a nőket és munkássait vezetett végso irama-nyára.

— 545 —

csarnoka, mely a legnagyobb volt a világon, az utolsó négyszöglábú izgatott emberekkel volt tele, mind a nyakukat nyújtogatták, hogy egy pillantást vethessenek a hatalmas alagutvonalra, amely készen volt az indulásra. Szürke volt, mint a por, tiszta acélből.

A vonat, mely a vezető kocsival együtt hat vagonból állott, vakítóan ki volt világítva és azok a szerencések, akik elég közel állottak, beláttak a pompás csarnokba. Szalónkocsik voltak. Sejtették, hogy Ethel részt vesz az első uton, mert a fantasztikus nagy árajánlatok ellenére sem vettek fel utasokat. Háromnegyedtizenkettőkor lehúzták a vasredőnyöket. A tömeg feszültsége percről-perere nőtt. Éjjél előtt tíz perccel négy mérnök szállott a vezető kocsiba, mely két kerek szemével a hegyes orrán, torpedósajkára emlékeztetett. Allan megjelenését minden pillanatban várták.

Allan tizenkét óra előtt öt perccel jött. Mikor a perronra lépett, oly mennydörgő kiáltás zúdult végig a csarnokon, hogy azt lehetett volna hinni, Hoboken állomás rombadól.

Mint fiatalember kezdte meg Allan az építést és most hófehéren, elhasználtan állt itt fakó, kissé szivacsos arccal és jóságos

— 549 —

szürkés-kék gyerekszemekkel. Vele együtt kijött Ethel is, aki a kis Macot vezette kézenfogva. Mögötte egy kis görnyedt ember föltürt galléru köpenyben és bő utazósapkában, melyet mélyen az arcára húzott. Alig volt nagyobb a kis Maenál és általában groomnak nézték. Lloyd volt.

Az egy méter magas mumia kezét nyújtott Ethelnek és a kis Macnak és óvatosan kapaszkodott fel a vagonba. Lloyd volt tehát az utas! Nem császár, nem király, nem a köztársaság elnöke, hanem Lloyd, a nagyhatalom, a pénz, ő volt az első utas!

Ethel fiával visszamaradt. Rawley-ből áthozta a kis Macot, hogy ő is átélje a nagy pillanatot. Allan elbucszott fiától és Etheltől s Ethel így szólt: "Well, good bye. Mac. I hope you will have a nice trip!"

A forgattyuk keringeni kezdtek és tompa, sivitó sístergéssel töltötték be a csarnokot. A támasztó rudak önműködőleg kiváltód- tak, mihelyt a forgattyuk a szükséges szá- mu fordulatot elérték — és a vonat a tö- meg tomboló üdvrivalgása közt kigördült a csarnokból. A vetítők halvány fénykévét szórtak Hoboken, New York és Brooklyn fölé, a dokkokban, a Hudsonon, a tengerö- bőlön, az Eastriveren túlkölktek és süvitet- tek a gőzök szirénái, a telefonok csilin-

Az

A szobalány
 hogy egy ór
 beszélni a nagy
 dü urf Micsoda
 Hát egy öregre
 nagyságával ak
 Igen. — Micsoda
 id vannak nek
 vannak... — I
 regrendü ur. —
 tem a másik sz
 legyek terhére
 nak, s állítólag
 tam, voltaképp
 gyeltem, hogy m
 rendü ur, aki m
 ben érdekelt vo
 más ember. Tal
 eseléd se azt ne
 öreg, se azt, h
 vén, hanem egy
 egy rend tagjá
 düek... Istenem
 én öregrendü?
 Az ember
 künn.

— Klatz va
 asszony.

— Glatz!

— Nem, Klatz
 vez és Társa e
 tegnap meg t
 Gyerekholmit
 ingeskéket, har
 A cipővel külön
 véteni az adres
 zeit esőkolom. c
 lesleg foglalkoz
 pó és keztüü, a
 csak hogy van.
 Tartjuk, mert
 lönösen a hölg
 boltban minden
 ülni a pult elé,
 esolni az egész
 magának otthon
 künn, hanem
 sulyt reá. Tets
 egy külön emb
 osztály s ember.
 bele. Nálunk
 Guravecz ügyvel
 ő se érti.

Künn nevetet
 — Hát írják
 cipőt vásárolni
 a publikum.

Kiesi szünet u
 azt hiszem —
 az öregrendü
 férfi.

— Hát igen.
 volna a tisztess
 kérem, egy has
 rekeipót legalá
 tossal fizet t
 Nines raktár,
 tehát nines reá
 letnek. Magunk
 sárolunk, tehát
 ben van felettü
 meg beszerezni
 előttünk már
 nagykereskedő
 Tehát ketten.
 pedig csak a
 nyereségben. É
 sága? Ért? M
 nak ugy általáb
 bocsátani — e
 hogy ilyen oles
 olyan olesón
 képen azonban
 legkönyebben
 kinek az a ke
 Guravecz...

— Ön talán
 tEle és másik t

Ekkor ez az iras jelent meg a vaszonon:
 "A huszonöt felf. Allan, mikor az gytést
 megkezdte, Allan, amilyen ma. Ujabb or-
 kánya tört ki a lelkesedésnek. Hobby,
 Strom, Hartman, Beartman, S. Wolf, a
 "Köve Miller, Lloyd. Aztán megkezdő-
 dott a tulajdonképpeni film. Kezddött a
 mectinggel az "Atlantic" tetőkertjén, az
 "első csákányvitesssel", az új folyamán egyes
 megszakításokkal végig vitt az gytés min-
 den fazisan és valahányszor megjelent Al-
 lan képe, új lelkes ujjongás tört ki. Az őri-
 asi film megmutatta a katasztrófát, a sztraj
 kot. Megint látszott Mac Allan, amint a
 megatonon keresztül a munkások sorogé-

hangot nem hallott.
 De a harma oly órási volt, hogy semki egy
 dított: "Three cheers and a tiger for him."
 postak szét. A zenekar az alut-nótára zen-
 száz meg száz pezsgos üveget törték és ta-
 perveckig tartott. Az asztalokra ugattak,
 hatatlan dörögő üdvözlőgás támad, mely
 ngk: a vonat kirodog a csarnokból... Len-
 tól és fiatal, — a nézők kalapokat lengt-
 mat látszott, amint Allan elbucszott Ethel-
 csarnokát. Látszott a hatalmas alagut-
 boken állomas emberektől fekető vasúti
 minden világvarosban látni lehetett Ho-

geltek, a távirók kopogtak. — New York,
 Chicago, San Francisco fölzudult, az egész
 világ ujjongása kísérte Allant utján. U-
 gyanez időben a világ összes technikai fi-
 zemeit öt percre beszüntették, megállt min-
 den hajóesavar, mely e pillanatban csap-
 kodta a világtengereket, egvidejűleg süvi-
 tettek és tiükölték az összes vasutak és gőz-
 hajók sippjai és szirénái, melyek akkor ut-
 ban voltak: brutális, hatalmas kiáltása a
 munkának, mely a maga művét ünnepelte.

Az öreg Lloyd levelekötözte magát és
 ágyba feküdt.

Uton voltak.
 A hotélekben ezer, meg ezer ember ült 10
 órakor ebédhez és izgalmas beszéd folyt a
 készülő indulásról. Zenekarok hangverse-
 nyéztek. A láz nőttön-nőtt. Az emberek fel-
 lengzők lettek, sőt költőiek. Az alagutat
 "minden idők legnagyobb emberi művé-
 nek" nevezték. Mac Allan megalkotta a vas
 és az elektromosság époszát. Mi több, Mac
 Allant az építés huszonöt éve alatt viselt
 dolgaira való tekintettel a modern technika
 Odyssésának nevezték el. Tíz perccel tizen-
 kettő előtt kigyúlt az Edison-mozi vetítő
 felülete és ezt a szót mutatta: "Csend!"

Tüstént minden elnémult. És abban a
 perében működni kezdett a távmozgófény-
 kép. Ugyanabban a másodperében a föld

Igy érkezett el Junius elseje.
 New Yorkkal együtt London, Páris,
 Berlin, Róma, Bécs, Peking, Tokio, Sidney
 lobogódszt ütött. Az egész civilizált világ
 ugy ült meg Allan első utját, mint valami
 nemzeti ünnepet.

Foglalják.
 honapra hetekkel előbb az utolsó helyig le-
 Magát az alaguti vonatot az első három
 utazhassék ezeken az új kocsiok.

Egész New York megröhananta Hoboken
 állomást, hogy legalább Mac City-ig elcsönk
 megrövidíteni az alaguton való utazást.
 előadásokkal és hangversenyekkel fogják
 voltak. Az volt a terv, hogy mozgófénykép-
 ba. Az étközökösik valóságos dísztermek
 ket, egész orgánizmust rejtettek gyomruk-
 hittöket, tartányokat, kábelket és csöve-
 tag keréken siklott és melyek forgattyukat,
 hajók, melyeknek töve négy kettős pár vas-
 ketszer oly szelcsék. Mint valami pingel-
 tak a Pullman-kocsiknál, de csaknem
 zációt keltettek. Valamivel magasabbak vol-
 építő gyárak. Fzek a vasúti kocsi új szen-
 melkedtek égnék: az alaguti vagonokat
 bi években kísérteties óriás csarnokok e-
 Biskay és Mac City állomásokon az utó-
 motorkezképpárokat és pilótákat.

hez voltak szokva: automobili-vezetőket,
 — 546 —

Allan éjjélkor akart utra kelni és Junius
 másodikán éjjélkor (amerikai idő szerint)
 akart Biskayába megérkezni. Már napok-
 kal előbb különvonatok száguldtak Berlin-
 ből, Londonból és Párisból Biskayába, az
 Egyesült Államok minden nagy városából
 Mac City-be. Gőzösök rajai szálltak tenger-
 re az azóri szigetek és a Bermudák felé. Ju-
 nius elsején kora reggeltől óránként husz
 vonat repült Mac Citybe, zsufolásig tömve
 emberekkel, akik saját szemükkel akarták
 látni, amint az első amerika—európai vil-
 lánvonalat berobog az alagutba. New York,
 Chicago, San Francisco, Páris, Berlin, Lon-
 don nagy hoteljei bankettek rendeztek,
 melyeket tíz órakor kezdtek meg és teljes
 28 órán keresztül akartak folytatni. Az
 Edison-mozi mindezekben a hotélekben elő
 akarta adni óriási alagut-filmjét, mely tel-
 jes hat órán át tartott. A varietékben és
 hangversenytermekben, volt alagut-munká-
 sokból alakított énekkarok léptek fel alag-
 ut-nótákkal. Az utcákon milliókra menő,
 Allan képmását ábrázoló levelezőlapokat
 adtak el, milliónyi "alagut emléket", fém-
 be foglalt kis közet-szilánkokat a tárnák-
 ból.

Allan pontban éjjéli tizenkét órakor in-
 dult. Hoboken állomás rengeteg pályaudvar

Az öregrendü ur :-:

IRTA: THURY ZOLTÁN.

A szobalány azzal jött be, hogy egy öregrendü ur akar beszélni a nagyságával. Öregrendü ur? Micsoda öregrendü ur? — Hát egy öregrendü ur. — S a nagyságával akar beszélni? — Igen. — Micsoda öregrendü ura id vanak neked? — Vannak, vannak... — Hát jöjjen az öregrendü ur. — Azzal én bementem a másik szobába, hogy ne legyenek terhére az öregrendü urnak, s állítólag újságot olvastam, voltaképpen azonban kifigyeltem, hogy mit beszél az öregrendü ur, aki mintha különösebben érdekelt volna, mint valami más ember. Talán azért, mert a cseléd se azt nem mondta, hogy: öreg, se azt, hogy idős vagy vén, hanem egyszerűen megtette egy rend tagjává. Az öregrendüek... Istenem, vajjon lesznek-e én öregrendü?...

Az ember beszélni kezdett künn.

— Klatz vagyok, nagyságos asszony.

— Glatz!

— Nem, Klatz, K-val. A Guravecz és Társa cég beltárgya, ahol tegnap meg tetszett fordulni. Gyerekszerűt tetszett vásárolni, ingesekéket, harsinyát s cipőt is. A cipővel különösen el tetszett véteni az adreszt. Mert mi, kezeit csókolom, csak nagyon mellesleg foglalkozunk cipővel. Cipő és keztyű, az nálunk éppen csak hogy van, de nem jófajta. Tartjuk, mert a publikum, különösen a hölgyek, szeret egy boltban mindent megvenni. Leülni a pult elé, aztán odaparancsolni az egész listát, amit felírt magának otthon. Hát van nekünk, hanem nem fektetünk súlyt rá. Tetszik tudni, ahhoz egy külön ember kellene. Külön osztály s ember, aki vásárolni tud bele. Nálunk azonban csak a Guravecz ügyetlenkedik, mert ezt ő se érti.

Künn nevetett az asszony.

— Hát írják ki az ajtóra, hogy cipőt vásárolni menjen másfelé a publikum.

Kiesi szünet után, ami alatt — azt hiszem — nagyot bölintott az öregrendü ur, válaszolt a férfin.

— Hát igen. Az kellene. Az volna a tisztesség. Mert nálunk, kérem, egy haszontalan kis gyerekecipőt legalább is három hatossal fizet tul a nagysága. Nincs raktár, nincs befektetés, tehát nincs reális alapja az üzletnek. Magunk se a gyárból vásárolunk, tehát mindenki előnyben van felettünk, aki a gyárba megy beszerezni a készletét. Mi elöttünk már a gyár is meg a nagykereskedő is nyert az árun. Tehát ketten. A másik boltost pedig csak a gyár előzi meg a nyereségben. Ért engem a nagysága? Ért? Mert az asszonyoknak ugy általában — tessék megbocsátani — csak jár a szájuk, hogy ilyen olcsón vásároltak meg olyan olcsón vásároltak, voltaképpen azonban az asszonyokat a legkönnyebben csapja be az, a kinek az a kenyere. Teszem fel, Guravecz...

— Ön talán most különvállik tőle és másik boltot nyit?

Csend, aztán egy kicsit sértődött fele az ember.

— Nem, nagysága. Nem arra indultam meg, hogy kuncsaftot hajszoljak, hanem csak úgy, a kedvemből. — S aztán mintha valami kis gög lett volna a beszédében, bár egyszerűen, esendesen, öregrendüen beszélt. — A kedvemből. Mert hát a nagysága a három pár cipőskénél egy forinttal károsodott. Tudniillik, ahogy én hallok, hogy Guravecz azt mondja, hogy kettő husz, már mint hogy: két forint és husz krajcár, hát előveszem a megrendelési könyvet s konstátálom, hogy ez a gazember lehuzza az embereknek a bőrét. Tessék elhinni, hogy tegnap is kiköptem a boltajtó küszöbén, mielőtt bementem volna levelezni. Mert én végzem a levelezést. Ebben is szép disznóságokat kell hogy leirjak. Guravecz mindig esőddel fenyegeti a gyárakat, hogy aztán futhatnak a pénzüik után, s cigánykodik s én meg írom a leveleket ebben az irányban, nagysága. Hát mit csináljak? Guravecz tudniillik az üzlet lelke, hanem rossz lelke, kérem. Micsoda hitvány ember!... Ha arról a vevőknek fogalmuk volna, hát nem botlanának be mihozzánk. Annál kevésbé, mert mindjárt a harmadik házban igen szolid üzlet van. De micsoda tisztességes üzlet!... Lankesztér és Bogyó. Két nagyszerű zsidó, kérem. Finom üzleti emberek. Azok, kérem, számításal dolgoznak s ha nekem kell, mint ahogy most kell például, mert nagyon kifogytam belőle, egy tucat hálóing, hát odamegyek. Azt már csak nem teszem, hogy a Guravecz kezeire adjam magam. Nem ismer az se istent, se embert, se kompanistát. Olyan ember az, kérem...

Az asszony türelmetlen lett, félbeszakította.

— Tehát ön visszahozta a forintot, amivel becsaptak.

Az öregrendü ember elképedve bámult rá.

— Dehogy, kérem. Hogy tessek én azt? Én nem igen szólhatok bele semmibe. Csak emészttem magam, de ugy emészttem magam, hogy némely esté beteg vagyok a boltnak. Tántorogva megyek haza, mintha részeg volnék. Mert így nagyon utálatos ám az üzlet. Az igaz, hogy ugy se szép, ahogy én csináltam a

magamét, amig egyedül voltam... Mert hát én lelket adtam bele az üzletbe. A tisztesség alapján állottam s aki csak egy kicsit úgy nézett ki, hát annak volt hitele nálam. S kiszámítottam, hogy ennyi kell az életre, ennyi kell arra, hogy félretegye az ember — s aztán azonfelül egy krajcárt se vettem el. Aztán tönkrementem. Nem a tisztesség miatt, kérem, hanem inkább a hitelért, mert a tisztesség jó az üzletben. Tessék elhinni, hogy semmi sem fizeti ki jobban magát. Ezt dudálom ennek a szerencsétlennek is... Mert szerencsétlen, kérem. Hiszen ha az ilyen embereket se akasztják fel, hát akkor mire való az akasztófa?... Ez az ember tudniillik arra való szimattal dolgozik, hogy micsoda-forma vevő jön be a boltba. Hogy kitől mit lehet kiesalni. Olyan szimattja van, mint a kutyanak. Ahogy a vevő bejön, már mint az aszonykuncsaft s a segédek meg az inasok kiabálnak, hogy: kezeit csókolom, kezeit csókolom, ő már nézi, hogy mit ér az illető. Megolvassa a pénzt a zsebekben — engedelmet kérek — a szoknyán keresztül. S egy és ugyanazon darab szövetet nála ötféle áron is meg lehet kapni. Ez pedig gyalázat, kérem, mert... Elég az ahhoz kérem, hogy gyalázat s én igen nagyon pirulva végzem a levelezést ebben a boltban, ami az enyém is és amiben az én nevemben is folyik ez a — engedelmet kérek — rongykereskedés.

Hallottam, hogy fölállt. Reesgett a cipője is meg a padló is a lába alatt.

— Sőt, kérem — mondta s a szaván hallottam, hogy mosolyog — kérem, én érvényesítem is az elveimet az üzletben, csak hogy hát, kérem, módjával. Mert ugy áll a dolog, hogy tönkrementem s az apósom adta a pénzt, amivel itt társ lettem. Ujra adta s azt mondta, hogy jó lesz mellém valami üzleti szellemet keresni, mert hogy én nem vagyok arra való ember, hogy megálljak a magam lábán. Hát azért állok én most ennek a Guravecznek a lábán, ő az üzleti szellem. Azonban nekem kiabálni mégse szabad, mert tönkrement ember vagyok s most már a második hozomány van befektetve az üzletbe s nekem nézni kell, hogy hogy?

ELSŐ, RÉGI SZERELEM

A multat járom, ezt a messze kertet,
ahol a csend halott dalokkal altat:
a csend, a jó cseléd ölébe felvett,
a sárga hold alatt dalolva ballag.

Szivemre hull egy régi, kedves ének,
mint hullnak könnyü harmatok a fáról;
ki bugó szájjal hívott kedvesének,
szivemnek első, édes asszonyáról.

És jön idő, hogy rá gondolok mindég
és arra, hogy a késő, kósza vendég,
a szerelem éjszín szemébe mint ég,
ha gyulnak, őszszel, fájó naplementék.

Szegedi István.

gyümölcsözök. Mert jól megy nekünk. Hanem a tisztelt férjét becsülöm, mert mindig tisztességesen ír az újságba. Ha nincs odaírva a neve, akkor is megismerem.

— És aztán mit érek vele?

— Nem sokat, kérem. Mert ha Guravecz bevesz valami pénzt, hát abból már vissza nem lehet kapni semmit. Igen hitvány ember. Nála el van temetve a pénz. S ezzel szemben hiába való az én minden mesterkedésem. Mert kérem, megesett az, hogy a belső irodában leveleztem s ő üzletfelekkel jött be s hazudott nekik s én mindig intettem a háta mögött az illetőknek, hogy: nem igaz, nem igaz — és azért mégis ugy csinálta meg az üzletet, a hogy ő akarta. Mert rám nem is néztek. Számba se vettek. Ő ott táncolt, keringett és mindenfélét összehandabandázott s én hiába pusmogtam, hogy: hazudik, hazudik — azért csak neki volt igaza. S én, kérem, kénytelen vagyok ennek a hitvány embernek a svindlijéből élni. S hogy keres, kérem! Gyönyörűen. Soha még olyan bővibe nem voltam a pénznek, mint amikor ez a gazember forgatja a kis tükémet. Hanem hát, kérem, mégis utálatos így élni. Én, kérem, elhatároztam, hogy kinyilatkoztatom, hogy én nem vagyok részes az üzletben. Csak zsebre vágom a pénzt; hanem én egész másképpen csinálnám. Egy ár. Mindenkinek egy ár. Az a bizonyos ár, amiben én tönkrementem. Mert én azt gondolnám, nagyságos asszony...

— Ne mit!

— Azt gondolnám, hogy talán tetszenék mégis bejönni holnap a boltba s megmondani, hogy a cipőskékére ráfizettem egy forintot, a három párra s az egyebekre is vagy három forintot. A mire én — kérem — nem vagyok tanu. Azt én nem tehetem, én mint társ. Hanem a nagyság kérje vissza a pénzt. Nekem nagyon kellemetlen az, hogy lefeküdjem azzal a tudattal, hogy a nagyságától is annyit loptunk, meg mástól is, hogy lopunk, esalunk, s ahogy szombatunkint pénzt ad ki nekem Guravecz a pénztárból, hát mindig eszembe jut az egész heti bűn. S azt érzem, mintha összevernének, ahogy megyek haza, s a feleségem azt kérdi: — mi bajod? Pedig hát semmi egyéb bajom nincs, csak ez a pénz. — Hát talán tetszenék mégis holnap benézni hozzánk s esetleg visszaad Guravecz valamit. Tessék mondani, hogy illetékes forrásból tudja, hogy az áru sokkal olcsóbban kapható és hogy be van csapva...

A vendég felállott. Ugy láttszott, hogy megy. Az asszony pedig naiv kíváncsisággal kérdezte tőle:

— De hát micsoda boltos ön? Idejön denuncianálni saját üzletét...

— Én kérem, én...

— Ön hát.

— Én ur vagyok, kérem. Nem boltos. Engem megöl ez a piszok. Tessék elhinni.

AZ IDŐGÉP

IRTA: H. G. WELLS.

— Beszélj! — kiáltott a kiadó.

— Pokolba a beszéddel! — szólt az időjáró. Éhes vagyok. Egy betűt sem mondok addig, míg egy kis tápnedvet nem juttatok ereimbe. Köszönöm. Kérem a söt.

— Csak egy szót — szóltam én. Az időben utaztál?

— Igen — szólt az időjáró — tele szájjal, fejével intve.

— Egy shillinget adok minden sorért, ha szösz szerint beszámolsz utadról — szólt a kiadó. Az időjáró a hallgatag férfi felé tolta poharát s körmével kopogott rajta. A hallgatag férfi, aki rábámult az időjáró arcára, hirtelen összerázkódott, s tele töltötte a poharát borral. Az ebéd hátralévő része kényelmetlenül telt el. Ami engem illet, kérdések raja tolt ajkamra, s bátran állíthatom, hogy a többiek sem voltak máskülönben. Az újságíró megpróbálta enyhíteni a feszültté vált hangulatot s adomákba kezdett. Az időjáró ebédjének szentelte figyelmét s oly étvágygallyal evett, mintha agyongyalogolta volna magát. Az orvos cigarettára gyújtott s összehúzott szemekkel vizsgálta az időjárót. A hallgatag férfi mintha a rendesen is esetlenebb lett volna s csupa idegességből szabályos hátrazottsággal itta a pezsgőt. Végre az időjáró félretolta tányérját s körülnézett. — Azt hiszem, ideje, hogy bocsánatot kérjek, szólt. Csaknem éhen haltam. Szörnyű időt éltem át. Szívarért nyult s levágta a végét. De menjünk a dohányszóba. Sokkal hosszabb történet, semhogy itt mondjam el a piszkos tényérok mellett. S menet közben megáratva a csengőt, átvezetett mind nyájunkat a szomszéd szobába.

— Beszéltetek már Blanknak, Dashnak és Chosenak a gépről? — kérdezte karosszékében hátradőlve s megnevezve a három új vendéget.

— De tiszta paradoxon a dolog, — szólt a kiadó.

— Ma éjjel nem tudok vitakozni. Nem bánom, elmondom a történetet de vitakozni nem tudok. Elmondom, — folytatta — ha akarjátok, mi történt velem: de tartózkodnotok kell minden közbeszólástól. Szükségem van arra, hogy elmondjam. Nagy része hazugságnak fog tetszeni. Nem bánom! Igaz — minden egyes szó igaz, elejétől végig. Laboratoriumomban voltam négy órákor és azóta... egy hetet élttem... oly hetet, aminőt ember előttem át nem élt soha! Nagyon ki vagyok merülve, de nem alszom el, míg el nem mondok nektek mindent. Aztán lefekszem. De semmi közbeszólás! Beleegyeztek?

— Bele, — szólt a kiadó, s valamennyien utána mondtuk: beleegyezünk. Erre az időjáró elkezdett beszélni, s beszélt úgy, amint leírom. Eleinte hátradőltek székében s fáradtan beszélt. De később nekitüzesedett. Irásközben nagyon is érzem, mennyire nem való arra a toll és a tinta s elsősorban, mennyire nem vagyok való arra én, hogy úgy ir-

jak, amint ő beszélt. Fölteszem, hogy a kellő figyelemmel olvasatok; de nem láthatjátok a mesélő halvány, nyílt arcát a kis lámpa fénye mellett, s nem halljátok, hogyan simult előadása a történet fordulataihoz. Mi, akik hallgattuk, csaknem valamennyien árnyékban ültünk, mert a dohányszóban levő gyertyákat nem gyújtották meg; csak az újságíró area s a hallgatag férfi lába volt megvilágítva térdétől lefelé. Eleinte újra meg újra egymásra pillantottunk. De nemsokára abbahagytuk a tekintgetést s valamennyien az időjáró arcára függesztettük szemünket.

IV.

Uton az időben.

— Mult esütörtökön kifejtetem már többeknek közületek az időgép alapelveit, s bemutattam magát a gépet is, még nem teljesen készen, a műhelyben. A gép itt van most is; az utazás megvisele ugyan némileg: az egyik elefántesont-rud meghasadt, s egy éresin elhajlott: de többi része elég ép. Azt reméltem, hogy pénteken befejezem; de pénteken, mikor már csaknem egészen össze volt állítva, azt láttam, hogy az egyik nickel rud éppen egy hüvelykkel rövidebb, mint kellene s az egész rudat újra kellett készítenem úgy, hogy a gép csak ma reggelre készült el teljesen. A legelső időgép ma reggel tíz órákor kezdte meg pályafutását. Még egyszer végigkopogtattam,

kipróbáltam újra valamennyi csavart, még egy esőpp olajat cseppentettem a kvarerudra, s aztán beleültem a nyeregbe. Azt hiszem, az öngyilkos, mikor a pisztoly esővét halántékára szoritja, épp oly csodálatos érzéssel várja a bekövetkezőket, mint akkor én. Megfogtam egyik kezemmel az indító, másik kezemmel a megállító emeltyűt, megnyomtam az előbbi, és csaknem rögtön utána a másodikat. Mint-ha megtántorodtam volna; mint-ha valami zuhanás lidérenyomása nehezedett volna rám. Körülnéztem, s ott láttam magam körül a laboratóriumot épp úgy, mint előbb. Történt valami? Egy pillanatra azt hittem, hogy képzelődtem. Hirtelen a fali órára pillantottam. Egy pillanattal előbb — legalább csak ennyinek tetszett — tíz óra mult rajta egy vagy két perceel; most pedig csaknem félnegyvet mutatott!

— Nagyon lélekzettem, fogaimat összeszorítottam s megragadtam mind a két kezemmel az indító emeltyűt, hirtelen rohammal utra keltem. A laboratórium homályba borult, elsötétedett. Watchettné asszony lépett a szobába s anélkül, hogy engem látott volna, a kertajtó felé ballagott. Vagy egy percig, azt hiszem, eltarthatott, míg keresztül ment; de nekem úgy tetszett, mintha átröppenne a szobában, mint valami rakéta. Lenyomtam, amennyire csak lehetett, az emeltyűt. Beállt az éjszaka úgy, mint mi-

kor lecsavarják a lámpát, s a következő percben reggel lett. A laboratórium halványodott, homályosult, egyre jobban elmosódott. Beállt újra a fekete éjjel, utána újra a nappal, újra az éjjel, újra a nappal, egyre gyorsabban váltakozva. Örvénylő moraj hangzott a fülemben, s különös, kábító zavarodottság ereszkedett rá elmémre.

— Tartok tőle, hogy nem tudom lefesteni az időutazással járó sajátságos érzéseket. Kimondhatatlanul kellemetlenek. Szakasztott olyan érzés, mint mikor gördül az ember előre feltartóztatlanul — valami lejtőn! Vagy mintha szüntelenül valami szörnyű zuhanás fenyegetne. A mint tovább folytattam utazásomat, ég és nap úgy változott, mint valami fekete szárny csapkodása. Egyszerre csak az a homály, amely a laboratóriumot sejtette velem, szétfoszlott s láttam, a mint a nap sebesen hőmpölyög az égboltozaton. Pereről-perere keresztlugrott rajta, s mindenik pere egy napot jelölt. Ugy rémlett, hogy a laboratóriumot lebontották, s kijutottam a szabad levegőre. Állványok elmosódó benyomását éreztem; de ahhoz már nagyon gyorsan haladtam, hogy bármi mozgólényt észrevegyek. A leglassabban mászó csiga rám nézve tulságos gyorsan rohant. A tény és a homály csillanó váltakozása szörnyű kínosan érintette szememet. Majd az egymást követő elsötétedésekben láttam, a mint a holdnegyedek — az ujholdtól a holdtölteig — sebesen váltakoznak, meg-megcsillantak előttem homályosan a körben rohanó csillagok. Csakhamar, amint tovább haladtam, egyre gyorsuló mozgással, a nappal és az éjszaka szökkenései állandó szürkeségbe folytak össze; az égbolt esodás mély kékségben, a virradat fényében tüdöklött; az ugró nap tűzsávvá vált, ragyogó ivvé a szabad térben, a hold halványabb hullámzó fonallá; a csillagokból nem láthattam semmit, csak olykor-olykor egy-egy libegő fényesebb kört a kék mélységben.

— A táj ködös volt és elmosódó. Még mindig a domboldalon voltam, ott, ahol ez a ház most áll, s a domb háta szürkén, homályosan nyult a magasba fölöttem. Láttam, amint a fák nőttek és változtak, mint a gomolygó gőz, hol barnán, hol zölden: növekedtek, szétterjedtek, összeomlottak, elenyésztek. Óriási épületek, elmosódó tündérpaloták támadtak, enyésztek, mint az álom. A föld felszíne megváltozott, — megolvadt, folyékonyvá vált szemem előtt. A gyorsaságot szabályozó óraműtatói egyre sebesebben forogtak. Nemsokára észrevettem, hogy a napöv pereről-perere tágul és szűkül napfordulató-napfordulóig, úgy, hogy perenkint több mint egy esztendőnyi gyorsasággal haladtam. Pereről perere föltetszett és elünn szerte a világon a fehér hó, s nyomon követte a tavasz ragyogó, röpke zöld színe.

(Folytatjuk.)

SZERETLEK

(Folytatás a 3. oldalról.)

Egy napon azonban a vasalóné hazahozta a fehérneműimet és a mint szétbontottam, ezer apró cédula rebbent ki belőle tola-kodva, ijeszten, kiseretlen. — Mindegyiken csak egy szó. Az ő vallomása, az ő kezeirása. Ujra a nyomomon van.

Szívdobogva mentem ki az utcára. A fal mellett jártam, mint a tolvaj, kikerültem a kerteket, mert minden bokorban őt sejtettem, újra elfogott a régi félelem. Képtelen helyeken talákoztam vele. A villamoson láttam először. Hajnalban a kávéház előtt várt. Ha kocsim mentem, elem került, megelőzött, elmaradt, de a fordulónál megint csak felbukkant kevélyen, káfogva az indulattól, mint egy eb, amely a küllöket harapja. Üldözött. Éjjel magányos sötétemben a ligeti fák közt láttam távolról. Mindenütt ott volt, mintha ezer példányban sokszorosították volna.

— Ez türhetetlen. — ordítottam — ez örület, ez pokol!

Rózi azonban néma volt. Egy sztrájkoló büszkeségével állott e-lém szótlanul, közönyösen, várva a szavam. Én se szóltam. A sorsra bízam magam.

Egy novemberi éjjel, mikor hazamentem, a sötét folyosón várt, a korlátra dőlve, zokogva.

Reszkető dühvel, de egy kis-sé ellágyulva és kíváncsian is,

béveztem a szobámba s meggyújtottam a gázt. Ljedve néztem rá. Ez a semmi lány, mintha megnőtt volna. A lámpa lobogásában magasabb volt, mint én és rettenetes, paranesoló, ellentmondást nem tűrő. A gesztusai biztósabbak. Szöke fejével, kisirt szemével és a sáros, fehér ruháival egy kegyetlen királynéhoz hasonlított, aki némán és nyugodtan elfoglalja régi birodalmát és leül az aranyos trónszékbe. Körülötte resten feküdt az egész természet és én is. Átkozódni szerettem volna.

— Mi van veled? — kérdeztem. — Hogy dobog a szíved. Milyen nagy a szemed. Szegény, szegény lány...

Rózi leült a díványra és a képeket nézte. Pityergő száján esendesen vajudott valami. Csücsörítette a száját, ráncolta a szemöldökeit, mintha valamit mondani akart volna, egy újságot, amit sohase hallottam s egyszerre felém fordult. Aztán rám tekintett, talán, hogy magánya titkát közölje velem, a sok esatakos, szomorú nap emléket s az élete örömét beleolvastva egy-ujveretű, mágikus szóba, de — úgy látszik — nem találta ezt a szót és inkább néma maradt.

Szeliden segitettem neki:

— Szeretsz?

A lány dühösen, boldogan, zokogva kiáltotta:

— Szeretlek!...